

Střípky z filosofie karate:

Okřídlené japonské přísloví říká: "Nad nebem i pod nebem je 10 000 věcí (rozuměj všechny) a každá z nich má svůj nezastupitelný význam."

Když uzrál čas, začal Bodhidharma vyučovat v Shaolinu. Zavedl přísnou disciplínu s důrazem na meditaci bez objektu - zazen (čínsky čchan, hindsky dhyana). Mniši, zvyklí na pohodlí a pouhé rozumové hříčky, nebyli schopni dodržet tak striktní režim. Z tohoto důvodu se k nim Bodhidharma obrátil se slovy: „I když je cesta Buddy ceněna pro ducha, tělo a duch jsou neoddělitelní. Jak se tak na vás dívám, myslím, že je pravděpodobné, že nedokončíte svůj výcvik kvůli vyčerpání. Proto vám dám metodu, kterou můžete rozvinout svou fyzickou sílu dostatečně k tomu, aby vám umožnila osvojit si podstatu cesty Buddy.“

Slovo "budo" sestává ze dvou znaků (viz. část Japonsko-český slovník): "bu" bývá překládáno jako bojový nebo válečný. To je však jen povrchní význam, etymologie tohoto slova nás odkáže k významům jako zastavit nebo přestat bojovat.

Znak "do" znamená cesta, metoda, způsob. V Číně odpovídá znaku "tao". Jde o způsob života i cestu nebes - věčné tao - a metodu, kterák dojít k harmonii mezi oběma. Slovo "budo" proto znamená: metoda jak přestat bojovat a žít v souladu s řádem přírody.

"kara", "te", "do" Znak "kara" (alternativní výslovnost "ku") znamená prázdný, ale nemyslí se tím jen prázdná ruka (boj beze zbraně) či vyprázdnění mysli a rozvoj sebe sama. Jak říká Gichin Funakoshi ve své knize Karatedo Kyohan, vybral tento znak s poukazem na oblíbenou formuli: "Forma je prázdnota a prázdnota je forma", která se objevuje v sůtře srdce. Tuto nejoblíbenější sůtru zenového buddhismu přikládám. Pojem prázdnota zde neznámá nicotu, spíše relativnost, pomíjivost, vzájemnou závislost a absenci inherentní existence všech jevů - bytostí, věcí či procesů. Buddhismus učí, že vše je tvořeno myslí. Chceme-li se tedy vyhnout utrpení a nalézt nepodmíněné štěstí, stačí odetnout myšlení (japonsky moku-só) a vrátit se k původní prázdnotě. Sůtry nestačí jen intelektuálně pochopit, je nutné je prožít při zazenu (meditaci v sedě). Stejně tak kata v karate mají být uváděna v život při tréninku. Tento fakt komentoval mistr Higa slovy: "Když otevřete ústa, ztrácíte karate." Karate nelze sdělit slovy, je možné ho jen 'vypotit'. Sůtra srdce je dále označována jako lék na naši připoutanost ke jménu a k formě jevů. Karatedo tedy znamená: cesta jak rozbít vězení ega, zabít svou mysl a všechny její iluze, jak pěstovat altruismus a sebe-uvědomění (sebe-poznání).

Sůtra srdce obsahuje ještě jeden pojem klíčový pro karate: mysl "mušotoku", což lze přeložit jako "žádný zisk". To znamená jednat bez snahy něco získat, vše zastavit, opustit, nechat být, zbavit se všeho myšlení, myšlenek a snů, ztratit své pojmy a názory. Výchova v karate by proto měla vést adepty bojových umění k praktikování zdarma, bez cíle, bez nároku na odměnu. "Jestliže si myslíme, že jsme něco obdrželi či získali, je to jistě dáno špatnou praxí," říká Róší Kaisen. Stačí tedy odložit činnost mysli, myšlenky a vůli, vzdát se připoutanosti a představ - to bylo vždy cestou opravdových mistrů karate. Jestliže myslíme tělem, intuitivně, nikoliv rozlišujícím myšlením, potom naše mysl neuspokojuje touhy těla, ale ovládá tělo. Když člověk ovládá svou mysl, ne mysl jeho, může chápat a jednat bez dualismu. Zůstane tu jen totální jednota myšlení a jednání.

Moudrý koná, aniž by lpěl na plodech svých činů.

H.D. Plee (jeden z prvních Evropanů, kteří se zabývali karate) tvrdí, že sebeuspokojení je největší chyba v karate, což je zcela v souladu s vnímáním karate starými mistry.

Zvláštností je potřeba karatistů být oceněni. Dokladuje to rozšíření původních pěti stupňů "dan" na dnešních deset, a lze předpokládat další nárůst možná až na patnáct. Zjistné cvičení stále potřebuje zpětnou vazbu a pokud možno pozitivní: pochvalu učitele, pás, medaili, diplom, zasáhnout partnera nebo jen získat hřejivý pocit sebeuspokojení. Bez podobných vnaidel není

většina lidí schopna jakékoliv aktivity, natož pak fyzické námahy s rizikem zásahu úderem či kopem. Taková motivace je však u inteligentnějších jedinců dlouhodobě neudržitelná, a tak buď odcházejí nebo hledají hlouběji v historii karate. Podaří-li se takovému člověku povznést se nad dualitu, je další pokrok možný. "Vítězství je prohra a prohra je vítězství." Z tohoto pochopení pramení spontánní soucit a pochopení pro druhé. Může být dosaženo až jednoty s druhým, jak nám radil Shigeru Egami.

"V duchu zenu a budo je soutěží každodenní život. V něm musí být pozornost v každém okamžiku, když ráno vstáváme, pracujeme, jíme nebo jdeme spát. To je prostor pro ovládnutí sebe sama." mistr Deshimaru

Z buddhismu pochází i pojem "dojo". V přesném překladu znamená: místo cesty; místo, kde praktikujeme cestu; místo osvětlení (protože cesta a osvětlení jsou neoddělitelné). Protože cesta nemůže být omezena prostorem nebo časem, používá se termín "seikai dojo" neboli "svět dojo". Můžeme říci, že celý svět je dojo, vždy a všude se můžeme učit, jsme-li dostatečně otevření.

Obecný princip "shu-ha-ri" lze vysvětlit jako zásadu postupnosti a přiměřenosti ve vývoji adeptů karate i samotné metody karate. Žák karate by na začátku svého výcviku měl přijmout techniku bez vlastního úsudku, jen posloucháním a napodobováním cvičení učitele. Později, jestliže dostatečně prověřil učitelovu nauku praktickými zkušenostmi, začíná si formulovat vlastní náhled na nauku. Třetí fáze se týká jen velmi omezené skupiny lidí, kteří postoupili k podstatě nauky, a jsou tedy způsobilí k zanesení svých poznatků do stávajícího systému. Metodika výukového procesu se takto obnovuje, jinak nevyhnutelně chátrá. To je dáno tím, že učitel i žák vnášejí do procesu předávání resp. přijímání nauky své chyby. Bezmyšlenkovité přejímání nauky či pouhá intelektuální studia, která ovlivňují paměť nebo podvědomí, v kombinaci se soutěživostí a prospěchářstvím vedou k degeneraci nauky i jejích nositelů.

"Není účelem jen učinit tělo silným a mocným. Časem všichni zestárneme a naše síla zmizí a mi budeme ponecháni s ničím. Namísto toho by měl člověk usilovat, aby se smířil se životem a smrtí a pracovat na tom, aby kontroloval osobní pýchu a ego. Jsme sami sobě nejhorší nepřátelé." Takao Nakaya tu zcela jasně a bez obalu připomíná v jaké situaci se lidské bytosti nacházejí. Pomíjivost často bereme za tak samozřejmou, že na ni zapomínáme, a potom se nestačíme divit. Nakaya zmiňuje také metodu, která nám má pomoci. "Praxe vyčištění mysli byla do praxe karate přejata ze Zen Buddhismu." Za budó lze tedy považovat jen takové karate, které jde ruku v ruce s praxí zazenu. K významu "kara" potom dodává: "ku" (kara) prázdnota a "mu" nic - neznamenají nihilismus, ale ani materialismus, což by bylo druhým extrémem." "Naším nepřítelem je ego", opakuje Takao Nakaya.

Důležitost okamžiku tady a teď ilustruje Dogen zenji když říká: "hledá-li někdo pravdu, je od ní vzdálen." Jinými slovy, jestliže někdo hledá pravdu někde jinde a někdy jindy než tady a teď, žije v klamu.

Tennó se zeptal Sekitó Kisena (700 - 790): "Co je smyslem nauky?" "Žádný zisk, žádné vědění." Stejně tak mohl Sekitó odpovědět: "nevím". Uvědomme si, že ziskem je i zdraví nebo síla. Skutečná praxe bojových umění je tedy jen praxe pro praxi samu, a pro pomoc ostatním.

Mistr Takuan Soho o bojovém umění prohlásil: "Muž, který zvládl umění meče, jej nepoužívá, jeho protivník se zabije sám. Pokud meč použije, činí tak proto, aby dal jiným život."

Dógen zenji (1200 - 1253), který studoval v Číně a poté vyučoval v Japonsku, může přispět k našemu chápání problému očekávání odměny či zisku a vztahu k druhým lidem. Tyto záležitosti komentoval třeba slovy: "Vskutku čestný muž koná dobré skutky, aniž o nich okolí ví. Činí tak o své vůli a nečeká, že za ně bude chválen." "Zisk je klam, ztráta je osvětlení." "Pošetilec považuje sebe za někoho jiného, mudrc považuje jiné lidi za sebe."

Uesugi Kenšin (1530 - 1578) také hovoří o očekávání: "Účastněte se boje s úmyslem zemřít a

budete žít. Dejte se do boje s tím, že přežijete, a jistě vás čeká smrt. Pokud opouštíte domov s tím, že ho už nikdy nevidíte, jistě se vrátíte zdraví. Pomyslíte-li jedinkrát na návrat, nevrátíte se."

Dříve samuraj, nyní mnich Yamamoto Tsunetomo (1659 – 1719), zanechal pro budoucí generace samurajů klanu Nabeshima tato poučení: "Jestliže bojovník je připoutaný k životu a smrti, nebude vůbec k ničemu." "Jestliže bojovník neprojevuje odvahu navenek a neudrží v srdci tolik soucitu, že se jeho hrud' div neroztrhne, nemůže se stát ochráncem svého pána (daimyo)."

V momentu svého prozření jasně formuloval jádro bojových umění Kosaku Matsumora (1829-1898). "Podstatou budo je zřeknutí se nemravného uvažování, porozumění lidskosti, následování cesty ctnosti a zasvěcení svého života pěstování míru na Okinawě."

Zajímavý pojem vysvětluje Egami takto: "Kongo shin znamená jednomyslnou vůli mysli bódhisatvy k usilování o vznešené cíle." Své žáky také nabádá ke studiu klasického výroku: "Ve stavu smrti, zatímco stále živ, lidské jednání je nejlepší."